

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликков Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолiddиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Ҳашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психология кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

- Курбанова Земфира Ибрагимовна*
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18
- Норов Шухрат Сувонович*
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25
- Холхужаева Юлдуз Уралбоевна*
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31
- Ochilova Oydiyona Rahmiddinovna*
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35
- Ergashev Mavlon Eshniyozovich*
CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40
- Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li*
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44
- Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li*
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50
- Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li*
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55
- Нурметова Фазилат Илхомовна*
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61
- Рахманова Мавлуда Эркин қизи*
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- Avlokulov Anvar Ziyadullayevich*
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71
- Исманов Иброхим Набиевич*
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИЯТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ҲУДУДЛАРИНИ БАҲҚАРОП РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ НАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҲҚАРОП ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОҲ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАГ'РИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАҲР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА ҲУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОЖААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЖАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Xadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARNING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАННО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

Received: 05 June 2024
Accepted: 15 June 2024
Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

THE SECOND HALF OF THE XIX CENTURY THE COMPOSITION OF THE CATEGORIES AND NATIONALITIES OF THE POPULATION OF THE CUTTACKORGAN SECTION OF THE SAMARKAND REGION IN THE XX CENTURIES

Kholkhujayeva Yulduz Uralboevna

SamDU, Kattakurgan branch researcher.

Xolxujayeva91@mail.ru

Abstract. The tasks of researching and analyzing the data presented in primary written sources, as well as in special historical literature on the ethnic composition and number of the population of Zarafshan muzofot and its Kattakurgan section, summarizing them, are set to determine the characteristics of the number and ethnic composition of the population. There are a number of references to the number of inhabitants of the cuttackurghan section by category and Nationality.

Keywords: Turkestan region, Samarkand region, population of the territory, Kattakurgan uyezd, number of inhabitants, national composition.

XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ

Холхужаева Юлдуз Уралбоевна

СамДУ Каттақўрғон филиали тадқиқотчиси

Аннотация. Зарафшон музофоти ва унинг Каттақўрғон бўлими аҳолисининг этник таркиби ва сони тўғрисида бирламчи ёзма манбаларда, шунингдек, махсус тарихий адабиётларда келтирилган маълумотларни тадқиқ ва таҳлил этиш, уларни умумлаштириш аҳолининг сони ва этник таркиби хусусиятларини аниқлаш вазибалари қўйилган. Каттақўрғон бўлими аҳолисининг тоифалар ва миллатлар бўйича сони ҳақида бир қанча маълумотлар келтирилган.

Калит сўзлар: Туркистон ўлкаси, Самарқанд вилояти, ҳудуд аҳолиси, Каттақўрғон уезди, аҳолиси сони, миллий таркиби.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N03>

Ўзининг кўп минг йиллик тарихи давомида юзлаб этнослар ва этник бирликларни бағрига сиғдирган Ўзбекистон тарихини ҳам аҳолининг этник таркиби ва сони каби асосий аспектларсиз тасаввур қилиб бўлмайди. Зеро, маълум бир ҳудуд аҳолисининг миллий таркиби ва сони тўғрисида чоп этилган ёзма манбалар, архив материаллари, илмий тадқиқотлар ва тарихий адабиётларда келтирилган маълумотларнинг тарихий-манбавий таҳлили тарих фанининг бош масалаларидан бири ҳисобланади.

1886 йилги “Туркистон ўлкасини бошқариш Низоми” га мувофиқ, Туркистон ўлкасининг маъмурий-худудий бўлиниши ўзгартирилди. Бунда мавжуд бирликларни унификациялаш принципига изчил риоя қилина бошланди. Зарафшон округи Самарқанд вилоятига айлантирилди. Унинг таркибига Сирдарё вилоятининг Хўжанд ва Жиззах уездлари ўтказилди ва кейинчалик Самарқанд вилояти Жиззах, Каттақўрғон, Самарқанд ва Хўжанд уездларидан ташкил топди. Самарқанд вилояти ва унинг таркибидаги уезд (туман), шаҳар ва участка (жабҳа)лар номи келтирилди. 1897 йилда М.Вирский берган маълумотларга кўра, Самарқанд узедиди-32 та, Хўжанд узедди-11 та, Каттақўрғон узедди-31 та, Жиззах узедди-17 та волост мавжуд эди. Вилоят бўйича 390 та қишлоқ ва 48 та овул жамоалари, аҳоли пунктлари 2267 та қишлоқ ва 158 та овулдан иборат бўлган [1; Б.75].

Ушбу мақолада 1868 йилда Зарафшон водийси катта қисмининг Россия империяси томонидан эгалланиши ортидан таъсис этилган Зарафшон музофоти ва унинг Каттақўрғон бўлими аҳолисининг этник таркиби ва сони тўғрисида бирламчи ёзма манбаларда, шунингдек, махсус тарихий адабиётларда келтирилган маълумотларни тадқиқ ва таҳлил этиш, уларни умумлаштириш аҳолининг сони ва этник таркиби хусусиятларини аниқлаш вазифалари қўйилган. Бу вазифаларни бажариш натижасида Самарқанд вилояти ва Каттақўрғон бўлимига оид бирламчи манбалар ва махсус тарихий адабиётлар устида кичик тарихий-манбавий таҳлилни амалга ошириш кўзда тутилган. Мақолада моҳиятан муаммо бўйича тарихшунослик таҳлили амалга оширилгани боис мавзунинг тарихшунослиги бўйича алоҳида тўхталинмади.

Самарқанд вилоятида аҳолиси сони бўйича Каттақўрғон уезди етакчи ўринда турган. Жумладан, 1897 йилдаги Россия империя аҳолисининг биринчи марта рўйхатга олиш тўғрисидаги маълумотларга кўра узедди аҳоли сони умумий 110006 нафар кишидан иборат бўлган. Шундан эркаклар 60897 нафар ва аёллар 49109 нафарни ташкил этган. Каттақўрғон шаҳар аҳолиси умумий 10087 киши, шундан эркаклар 5954 нафар аёллар, 4133 кишидан иборат бўлган.[2; Б. 3-4].

1880 йил учун Каттақўрғон бўлими аҳолисининг тоифалар ва миллатлар бўйича сони қайдномаси: [3; Б. 49-50].

№	Каттақўрғон бўлими ва шаҳри	Шаҳарда		Бўлимда		Жами		Умумий
		эркак	аёл	эркак	аёл	эркак	аёл	
1	Наслий дворянлар	30	9			30	9	39
2	Шахсий дворянлар	10	9			10	9	19
3	Руҳонийлар	1				1		1
4	Шаҳар сартлари	4500	4600					
5	Рус савдогарлари	1	1			1	1	2
6	Рус мешчанлари	6	3			6	3	9
7	Қишлоқ крестянлари	1	1			1	1	2
8	Қишлоқ сартлари							127,100
9	Истеъфодаги ҳарбийлар	6	2	1	1	7	3	10

10	Қўйи унвонли ҳарбийлар	1575	96			1575	96	1671
11	14 ёшгача бўлган болалар	30	26	1770	2000	1800	2026	3826
12	Ҳиндлар	48		25		73		73
13	Яҳудийлар	195	163	67	67	262	230	492
	Жами	6403	4910	1863	2068	3766	2378	133244

1880 йил Каттақўрғон бўлимида жами аҳоли таркибида православлар 1496, расколниклар 15, рим-католиклар 50, арманлар 13, яҳудийлар 542, мусулмонлар 132403 ва бутпарастлар 80 нафарни ташкил этган.

1883 йил учун Каттақўрғон бўлими рус аҳолисининг тоифалар бўйича рўйхати қайдномаси бўйича.

Каттақўрғон бўлимида наслий дворянлар 3, шахсий дворянлар 3, руҳонийлар 1, қўйи унвонли хизматчилар 466 ва 14 ёшгача бўлган болалар 28 нафарни ташкил этган. Уларнинг жами сони 501 кишидан иборат бўлиб, шундан хотин-қизлар 57 нафар.

1883 йил учун Каттақўрғон шаҳридаги ҳарбий-халқ бошқаруви хизматчиларининг диний эътиқод бўйича рўйхати қайдномаси.

Каттақўрғон шаҳридаги ҳарбий-халқ бошқаруви хизматчиларидан 395 нафари православ (шундан 30 нафари аёллар), 14 нафари расколник, 1 нафар рим-католик, 16 нафари мусулмон ва 11 нафари бутпараст бўлган. Уларнинг жами сони 466 нафарни ташкил этган [4; Б, 19-20].

1883 йил учун Каттақўрғон шаҳридаги жами русийзабон аҳолининг тоифалар бўйича қайдномаси.

Каттақўрғон шаҳрида наслий дворянлар 32, шахсий дворянлар 3, қўйи унвонли ҳарбий хизматчилар 801, 14 ёшгача бўлган болалар 42 нафарни ташкил этган. Шундан хотин-қизлар 71 нафар.

1883 йил учун Каттақўрғон шаҳридаги жами ҳарбий хизматчиларнинг диний эътиқод бўйича қайдномаси.

Ҳарбий хизматчилардан 758 нафари православ, 28 нафари расколник, 18 нафари рим-католик, 17 нафари яҳудий, 15 нафари мусулмон эътиқодига мансуб бўлган. Уларнинг жами сони 836 нафарни ташкил этиб, шундан 55 нафари хотин-қизлар [5; Б.23-24].

1883 йил учун Каттақўрғон бўлими аҳолисининг тоифалар ва элатлар бўйича қайдномаси

№	Каттақўрғон бўлими ва шаҳри	Каттақўрғон шаҳри		Каттақўрғон канцелярия бўлими		Жами		Умум
		Эрк	Аёл	Эрк	Аёл	Эрк	Аёл	
1	Наслий дворянлар	29	10			29	10	39
2	Шахсий дворянлар	17	6			17	6	23
3	Руҳонийлар	1				1		1
4	Шаҳар сартлари	8000	8000	5000	5000	13000	13000	26,000
5	Рус мешчанлари	1	3			1	3	4

6	Қишлоқ крестянлари	5	3			5	3	8
7	Қишлоқ сартлари			62000	62000	62000	62000	124,000
8	Истеъфодаги ҳарбийлар	11	4			11	4	15
9	Қуйи унвонли ҳарбийлар	1189	78			1189	78	1267
10	14 ёшгача бўлган болалар	48	39			48	39	87
11	Ҳиндлар	45		25		70		70
12	Яҳудийлар	225	192	80	80	305	272	577
	Жами:	9571	8335	67105	67080	76676	75415	152,091

1883 йилда Каттақўрғон бўлимида православлар 1,341, расколниклар 19, яҳудийлар 577, мусулмонлар 150,031, бутпарастлар 81 нафарни ташкил этган [6;Б. 30-31].

Каттақўрғон бўлимида ҳовлилар, уйлар, ўтовлар ва масжидлар сони тўғрисида статистик маълумотлар (1870 йил учун).

№	Каттақўрғон бўлими	Ҳовлилар сони	Уйлар сони	Ўтовлар сони	Масжидлар сони
1	Пайшанба қўрғони	503	644		10
2	Пайшанба тумани қишлоқларида	3028	5287		147
	Жами:	3531	5931		157
1	Каттақўрғон шаҳрида	843	1027		30
2	Каттақўрғон тумани қишлоқларида	2914	3594	759	124
	Жами:	3757	4621	759	154

Каттақўрғон бўлими бошлиғи томонидан тақдим этилган маълумотлар:

1870 йилда Пайшанба шаҳрида истиқомат қиладиган ҳиндларнинг сони 23 кишини ташкил этган. Уларнинг деярли барчаси саройда (карвонсарой) яшаган ва сутхўрлик билан шуғулланган.

1870 йилда Каттақўрғон шаҳрида яшовчи ҳиндларнинг сони 33 кишини ташкил этиб, улар карвонсаройларда яшаган ва сутхўрлик билан шуғулланган. Айримлари бой ҳиндларнинг хизматкорлари ҳисобланади.

1870 йил 20 апрел ҳолатига кўра, Каттақўрғон шаҳрида яшовчи яҳудий эркаклардан 40 нафарининг рўйхати тақдим этилган.

1870 йил 20 апрел ҳолатига кўра, Пайшанба шаҳрида яшовчи яҳудий эркаклардан 69 нафарининг рўйхати тақдим этилган[7; Б. 29, 35, 40, 50].

1883 йилда Каттақўрғон бўлими бўйича ҳовлилар сони 30,040 тани, аҳоли сони 159,145 нафар кишини ташкил этган[8; Б. 8-15].

ККБ шаҳарлари аҳолиси сони таркиби тўғрисида қайднома (1872)

№	Каттақўрғон бўлими	Каттақўрғон шаҳри		Пайшанба шаҳри		Митан қўрғони (Гирдиқўрғон)	
		Эркак	Аёл	Эркак	Аёл	Эркак	Аёл
1	Тожиклар	1700	1630			53	51
2	Ўзбеклар	550	451	1018	925	118	126
3	Еронилар	18	20				
4	Яхудийлар	120	101	85	77		
5	Ҳиндлар	47		19			
6	Лўлилар	100	73				
	Жами аҳоли:	4810		2124		348	

2.12.1872 да ККББ томонидан тақдим этилган маълумотларга кўра, ККБда эркаклар 27378, аёллар 34031 кишини жами аҳоли 51,409 кишини ташкил этган.

ККБ бўйича статистик маълумотлар (30.03.1873) [9; Б. 25-26].

№	Умумий маълумотлар	сони
1	Ҳовлилар	17895 та
2	Эркаклар	27388 жон
3	Аёллар	24031 жон
	Жами:	69314
1	Этнографик маълумотлар	
2	Тожиклар	6469 киши
3	Ўзбеклар	41408 киши
1	Тоифавий маълумотлар	
2	Диндорлар	677 киши
3	Савдогарлар	79 киши
4	Қора ишчилар	5430 киши
5	Саноатчилар	4268 киши
6	Дехқонлар	16934 киши

Келтирилган маълумотлардан хулоса қилиб айтадиган бўлсак, Самарқанд вилояти Каттақўрғон бўлимига кўра, Самарқанд аҳолисининг этник таркиби ва сони тўғрисида янги фактларни қўлга киритиш имкониятини берди. Каттақўрғон бўлимида уйларнинг умумий сони 2080 тани ташкил этиб, шундан 48 таси русларга тегишли бўлган. Самарқанд шаҳри аҳолисининг этник таркиби ва сони тўғрисида фақат музофот бошлиғи маҳкамаси ҳужжатларидан нисбатан ишончли маълумотларни олиш мумкинлиги аниқланди. Шаҳарнинг барча аҳолиси қўшинлардан ташқари 10000 жонни ташкил этган.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Г.Б.Нормуродова. XIX аср охири ва XX аср бошларида Самарқанд вилояти аҳолисининг ижтимоий стратификацияси. – Тошкент: Янги нашр, 2013.
2. Первая Всеобщая перепись населения Российской империи, 1897 г. Самаркандская область.-СПб., 1905.-С. III-IV.

3. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 269-иш, 49-50 варақлар
4. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 365-иш, 19-20 варақлар
5. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 365-иш, 23-24 варақлар
6. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 365-иш, 30-31 умумий варақлар
7. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 31-иш, 29, 35, 40, 50 варақлар
8. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 343-иш, 8-15 варақлар
9. ЎзР МДА, И 22-жамғарма, 1-рўйхат, 97-иш, 25-26 варақлар.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).